

חבר
הנאמנים
של
תנועת
בית יעקב

מדי שבת בשבתו

פרשת אחרי מות

נתיבות בחינוך

שיח לפרשת השבוע

הרב בנימין שצ'רנסקי שליט"א

שיר השירים

מנהג ישראל לקרוא "שיר השירים" בחג הפסח. מנהג זה נזכר בדברי חז"ל במסכת סופרים (פרק י"ד, הלכה י"ח): "שיר השירים קורין אותו בלילי ימים טובים של גלויות האחרונים, חציו בלילה אחד, וחציו בלילה שני". ופירשו המפרשים שהכוונה לשני לילות הסדר (שהרי בחו"ל נוהג להוסיף יום אחד לכל חג).

רבים מישראל נוהגים לומר את מגילת שיר השירים לאחר עריכת הסדר לקיים את הדין המפורש בשולחן ערוך, שראוי לעסוק ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שתחטפנו שינה (או"ח תפ"א סי' ב'). ובשיר זה אכן מדובר בגאולתם של ישראל ממצרים ומשאר הגלויות.

בשולחן ערוך (או"ח סי' ת"צ סעיף ט') כותב הרמ"א בהגהתו: "ונוהגים לומר שיר השירים בשבת של חול המועד" (פסח). לפי מנהג הגר"א קורין שיר השירים בבית הכנסת במגילה כתובה על קלף (כעין מגילת אסתר).

רבים היו נוהגים ללמוד שיר השירים עם פירוש רש"י ועם המדרשים במשך כל ימי הפסח, ויש שהיו מזמרים פרק מתוכו בכל סעודה מסעודות החג.

אמרו בעלי בינה: כל הלומד שיר השירים עם פירוש רש"י בחג הפסח טועם טעם של עונג רוחני ושל נועם עליון, שאין דוגמתו בעולם הזה.

כבר בדברי הפתיחה של רש"י הקדוש לשיר השירים טועמים אנו טעם מיוחד, ועצמם של דברים משרים הרגשה מתוקה של אהבת ה' ושל התקרבות אליו. וכך כתוב בין שאר דבריו הכובשים: "שיר שהוא על כל השירים, אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל. אמר ר' עקיבא: לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל... כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו".

יש נוהגים לומר שיר השירים בכניסת השבת, ובכך מקבלים עליהם את קדושת השבת מתוך ערגה וכיסופין להדבק באהבת השי"ת.

חסידים מספרים על הרבי ר' ברוך ממז'בוז' זצ"ל, נכד הבעל שם טוב, כי בשעה שהיה אומר שיר השירים בערב שבת היה מתלהב ועולה כלפי אש, ולא יכול היה שום אדם לעמוד במחיצתו מרוב דבקות ושפע קודש, שנשפע באותה שעה על כל סיביו. בני אדם, שלא הגיעו עדיין למדרגה זו, לא מצאו כח בנפשם לאותו מעמד. כשבא אליו הרה"ק ר' צבי מזידיטשוב, אחד מגדולי הצדיקים בדור אחריו, השתוקק

הוי רץ למצוה

"ושמרתם את חקתי". פרש רבי אברהם יעקב מסדיגורא: על האדם לצפות ולהמתין לקיום המצוה ושמרתם מתי יבוא לידי ואקימנה, ובכך זוכה להשלים את עצמו, אשר יעשה אותם האדם.

וכך פרש רבי חיים מוולוז'ין את הכתוב בפרקי אבות: "הוי רץ למצוה... שמצוה גוררת מצוה": "גם ריצתך אל המצוה, תחשב לך מצוה, ובשכר מצוה זו תזכה לקיים את המצוה, אבל אם לא תרוץ למצוה, ותמתין שתזדמן ותבוא לידך איך תקיים אותה ויצר הרע אינו יושב בחיבוק ידים ומתגבר להפריעך מלעשותה?"

אפשר, לו היינו מקימים אך ורק כתוב זה מכל הכתובים שלמדנו ושנינו בחיינו, היינו זוכים מאלינו לקיום כל הכתובים האחרים. די שיתאר לעצמו כל אחד ואחד מאתנו איך היו נראים חיו, לו היה מקים פשוטו כמשמעו את הכתוב "הוי רץ למצוה". בת בבית רואה כיוור מלא כלים, ואינה מצפה לשום בקשה של אמא שתואיל לעזור לה ולרחוץ אותם, ואינה מתווכחת עם אחותה בשאלת תורנות הכלים של אותו יום, ואינה דוחה את המצווה הקדושה אף ברגע אחד, אלא רצה בשמחה לרחוץ את הכלים, מאושרת על כי נתגלגלה מצוות כיבוד-אם לידה. פלונית יודעת, ששכנתה שוכבת חולה, ואין מי יעזור לה, אין מי יגיש ארוחה לילדיה, או יושיט יד לסדר דברי-מה בבית הפוך. איננה שואלת את עצמה "מדוע לא באים בני-משפחה לעזור"; "למה לא מתעוררות שכנות אחרות להגיש סיוע"; "איך אפשר לנהל שני בתים" ועוד כל כיוצא באלו שאלות, שפרושן האחד הוא דחית המצווה או התעלמות ממנה, אלא שבשמחה גדולה היא נוטלת על עצמה תפקידים, שאין איש מטיל עליה, כי חבל לה להחמיץ את האושר הגדול, שמנחילה כל מצווה לעושיה.

כי כן פרש הבעש"ט את המשנה "והוי זהיר במצווה קלה כבחמורה": "הוי זהיר" הוי מאיר, מלשון הכתוב "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע". ראה שתאיר נשמתך ממצוה קלה כמו ממצווה חמורה, כי בעיקר "רחמנא לבא בעי", ואין הבדל, אם המעשה רב או מעט. ורבי אהרן השני מקרלין אמר: "העיקר בקיום מצווה היא שימשוך האדם אליו את האור האלקי, וידבק בו".

זו, בעצם, הבחינה של "שכר מצווה מצווה". אין שכר גדול ויקר ורבי-ערך יותר מן הזכות לקיים מצוות, ומי שטעם טעם של קיום מצוות באהבה ובשמחה, יעיד על כך. בורא האדם בכבודו ובעצמו הוא האחד ויחיד, היודע את טיבו של הכלי

לשמוע אמירת שיר השירים מפי הרבי ר' ברוך. לפני כניסת השבת הסתתר ר' צבי ביחד עם אחד החסידים בחדרו של הצדיק. אך פתח הצדיק באמירת השיר, לא יכול היה אותו חסיד לשאת את רוב האהבה, שהתעוררה בנפשו, ובקש לרוח מיד, אף על פי כן התאמץ מאד להבליג ולהחזיק מעמד, אלא שכשהגיע הרבי ר' ברוך לדברי הכתוב: "סמכוני באשישות, רפדוני בתפוחים, כי חולת אהבה אני", לא עמד לו כוחו, וברח כל עוד נפשו בו. והרב ר' צבי זצ"ל התחזק מלא כוחותיו, עד שהגיע הצדיק לכתוב "אני לדודי ועלי תשוקתו", ואז הרגיש ר' צבי, כי יוצא הוא מדעתו, ונפרדת נשמתו מגופו מרוב אהבה. אף על פי כן התחזק ואמר: יהיה מה שיהיה, אני מוסר את נפשי באהבה כדי לשמוע דברי אלקים חיים כנתינתם מסיני ואם ח"ו תפרד נפשי מגופי, הנני מוכן לעשות בזה רצון בוראי יתברך. ואז שרתה עליו רוח חדשה ממרומים, ועצר כח להתייצב על עמדו, עד שהגיע לדברי הכתוב "כי עזה כמות אהבה, קשה כשאל קנאה, רשפיה רשפי אש, שלהבת י-ה". מרוב התלהבות למשמע המלים הקדושות נחצבות מפיו הטהור של רבי ברוך ממז'בוז', כמעט שנתבטל במציאות, וה' היה בעזרו, כי התחזק שוב, ועצר כח, עד שכילה הצדיק הרבי ר' ברוך את דברי השיר קודש הקדשים. (עפ"י הספר "בוצינא דנהורא").

נעלה הוא סיפור זה מהשגותינו הדלות ומדמיוננו הצר, אלא שיש בו כדי להמחיש משהו מחרדת הקודש, אשר בה מתייחסים שלומי אמוני ישראל לשירו של שלמה המלך. צדיקים וחכמים בישראל, העומדים בסוד ה', השיגו את משמעותם הפנימית של דברי שלמה על פי מדרגתם הגבוהה, אך גם פשוטי עם, שלא הגיעו למעלתם הרמה, חשו ניצוץ נדלק בלבם למקרא שיר השירים, "שכולו יראת שמים וקבלת עול מלכותו". אפילו תינוקות של בית רבן הקשיבו פעורי פה להרצאת מורם ורבים, כשהיה קורא ומפרש לפניהם את דברי השיר בנגון מלבב, והיו הדברים חודרים עמוק לתוך הנפש, ומאירים אותה ומחממים אותה בשלהבת אהבה, אשר ניצוציה קרנו בלבם גם בשנות חיים אפלות ומרות. חז"ל אמרו, כי כל אשר עבר על בני ישראל מיום היותם לעם, כל הגלויות וכל הגאולות, כולם כלולים בדברי שיר זה. רש"י הקדוש, המורה הגדול של כל ישראל לדורותיהם, מבאר, כי זה השיר שאומרת כנסת ישראל בגלותה, ובו מעלה היא את זכר אהבת הקדמונים, מעת שנגלה הקב"ה על בני ישראל פנים אל פנים ונתן להם את התורה, "ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם את סוד טועמיה ומסתור צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו" (פרק א', פסוק ב').

וכך ממשיך רש"י הקדוש לפרש את דברי השיר על התרפקות כנסת ישראל על הקב"ה, גם בימי עניה ומרודה, ש"עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי עניים וצרתם ומשתעשעים בתורה..." (פר' א', פס' ד'). וממשיך רש"י הקדוש לשזור את פירושו בתוך הפסוקים המדברים על מסירות הנפש המופלאה של ישראל למען אמונת ה' ותורתו. כדי לשמור אמונתם זו גם בצוק העיתים מעמידים הם דברים כחומה נגד פיתויי האומות וגזרותיהם, ומזכירים תמיד מתוך ערגה וכיסופים את שעשועי האהבה הגדולה בגאולה העתידה לבוא.

חכמי ישראל המעמיקים פירשו את דברי השיר גם בכסופי הנפש לבוראה. וכך כותב רבנו מנחם המאירי (מגדולי חכמי

שיצר ואת דרך השימוש היעילה ביותר בכלי זה, לכן מוסמך רק הוא יתברך. לתת "הוראות שימוש" בטוחות, מדויקות וממהימנות בגופנו ובנפשנו, במחשבתנו ובתנועותינו, בדבורינו ובמעשינו. הוראות שימוש אלה גילה היוצר רק לאחד ויחיד מכל מקבלי הכלים מידו הגדולה, הפתוחה והרחבה: רק היהודי זכה לקבל תורה ומצוות, שהן תכנית חיים מפורטת ומדויקת, ונתנה לאדם כדי להיטיב עמו, להחזיק את גופו בריא ושלם, ולשמור את נפשו תמה, רגועה ומאושרת.

"רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", ולא הסתפק הקב"ה בטובה זו, הגדולה מכל הטובות, שעליה מברכים אנו יומיום את ברכת השחר השניה "שלא עשני גוי", הקודמת לברכות על כח הראיה ועל זקיפות הקומה, על החרות ועל הבריאות ועוד ועוד. על נכוונתו "לקבל את הטובה" הבטיח לנו הקב"ה ש"כר, שכמותו אין השכל האנושי מסוגל להשיג, כי על כן, העלימה התורה שבכתב את ענייני של העולם הבא. אלא שאין לנו צורך לחכות עד החיים שלאחר המיתה כדי לזכות בשכר המצוות, גם את ה"עולם הזה" זוכים לקבל מקימי מצוות, ומאבדים אותו במוידיהם עוברי עבירה. הרי על זאת מברכים אנו יומיום: "ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, וחיי עולם נטע בתוכנו".

דיינו גם בשכר שזוכים אנו לו בכל שבת ושבת, בקימנו מצוות שמירת שבת, ואף בבואנו לבטא שכרה של מצווה אחת ויחידה זו, יחוריו המלים ותקצר יריעת החשבון. נרות השבת על השלחן הערוך בחגיגות נושקים את כל יושבי הבית נשיקת אהבה ואושר, שלא ניתן לחוש כמותה גם במפואר שבאולמות תבל, גם ליד המהודר והמלכותי שבשלחנות כל העולם. את הסעודה המשותפת של כל בני המשפחה מצווים אנו לסעוד מתוך שכחת כל ענין של חולין, פטורים מכל דאגות היומיום, דעתנו פנויה רק לדברי קודש המחממים את הלב ומרוממים את הרוח, ותמיד תמיד בקומנו מסעודה זו, מלוכדים אנו יותר, קרובים יותר זה לזה, מחוזקים יותר כפרטים בתוך משפחה, כיחידים בתוך עם, וכי איזו הזדמנות עלי אדמות יש לעוברי עבירה תועים ואומללים לקבל "שכר" כזה? באיזו הזדמנות יושבת המשפחה כולה יחד ליד אותו שלחן בהרגשת חגיגות והתרוממות הרוח, פטורה מדאגות של חולין, רוקמת בלא אומר ודברים את קשרי האהבה האילם שבין כל בני המשפחה, חשה בלב אחד כאיש אחד תחושת אושר על ההשתיכות לבית זה ולעם זה ?

אפשר, לשכר זה של מצוות כוון רבי נחום מטשרנוביל את פרושו למלים "שכר מצווה מצווה": "הקב"ה נתן לישראל המצוות כדי שיתדבקו אליו באמצעותם, וזה שאמרו: "שכר מצווה" הוא "מצווה" לשון צוותא, התדבקות אל האלקים כביכול. אין לך בעולם שכר גדול יותר מזה.

"ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום". הרי כבר אמרנו, כי המצוות הם תכנית החיים האלקית, שגילה הקב"ה רק לעם קרובו, ומי שלא זכה לדעת סודה של תכנית זו, וממילא לא זכה לקיים אותה, לא טעם טעמים של חיים, שכן כך נאמר בפרשת השבוע: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". ואמר רבי יצחק מאיר, ה"חידושי הרי"מ" מגו: צדיקי הדורות פרשו: "וחי בהם" שיעשה אדם את המצוות בחיות ולא בקרירות. לדידי הפרוש עמוק עוד יותר: "וחי בהם" שתהא כל חיותו של האדם מתורה ומצוות ה', בלעדיהם לא תהא לו חיות כלל, שהרי לשם כך נברא: לשמש את קונו".

פרובינציה הראשונים): "... ואשר נמצא מוסכם לרובם ולגדולים שבהם (חכמי ישראל) היא הדרגת שיר השירים על כולם (כל ספרי שלמה) ושהוא, על כל פנים, חובר בעת הזקנה אחר שלילת כל כח חמרי ממנו, עד שאמרו עליו... שאין העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים... כלומר שאין בריאת האדם שהוא תכלית המכוון בזה העולם התחתון, כדאי כיום שיגיע למה הוא מכוון, ונרמז בשיר השירים, וזהו תכלית האחרון ויתד שהכל תלוי בו, והוא דבקות הנפש בהפרדה עזה מזה החומר המגונה והתאחדה בשכל הנפרד..." (מתוך דברי הקדמת המאירי לספר משלי).

חכמי הרזים מצאו במגילת שיר השירים רעיונות אשר בסוד יסודם, אך גם יהודים פשוטים, שאין להם עסק בנסתרות, חשים את העוצמה המיוחדת של המילים המופלאות. וכך כותב בעל "יסוד ושורש העבודה" (בשער העליון): "לפי שכל הפסוקים של שיר השירים מסודרים בסדר מעלות המדות, העולמות העליונים הקדושים, אם לא ידקדק היטב בתיבות, או יעשה הפסקות, יעשה פירוד חס ושלום בין מדות העליונים הקדושים", ומצטט את דברי חז"ל "צריכים לשמור ולהעלות עטרה על ראשו של אדם מכל מלה ומלה של שיר השירים". (תרגום מארמית)

מאלפים הם דבריו של הגה"ק בעל "שפת אמת" זצ"ל על המשל ועל הנמשל בשירו של שלמה המלך: "מה שקורין שיר השירים בפסח, כי שיר השירים הוא לבאר כי כל עניני עולם הזה רק משל (הם) להבין האהבה הצריכה להשי"ת, וח"ו כשנדבקין בעולם הזה, אין יכולין להבין הנמשל, לזאת בפסח, זמן חרותנו, שהאדם יכול ללמוד רצון השי"ת גם מן הטבע... כי מתגלה נקודה הפנימית, לזאת שייך שיר השירים בזמן הזה". (שפ"א לפסח תרל"א)

כדרכו בקודש מרוכזים דבריו בלשון תמציתית ביותר וצריכים עיון רב. נפתח בזה פתח קטן להבין את דבריו הקדושים לפי מיעוט שכלנו: האדם המושלם המשוחרר מן היצרים הקטנוניים, המוליכים שולל את השכל, יכול להכיר את הבורא מכל בריאה שרואות עיניו, מסוגל להתעורר לאהבת ה' גם מכל ענין מעניני העוה"ז, שעבר עליו במשך ימי חלדו, בבחינת "כל מה שברא הקב"ה - לכבודו בראו", (יומא ל"ח ע"א). אלא, כמובן, לא הגיע כל אדם למדרגה זו, שהרי "אמנם יצר סוכן בנו" (פיוט לליל יום הכפורים), יצר שתלטן, תוקפן, גונב דעת ומאחז עינים, מסתיר את ה"נמשל" ומתעתע בלב לראות את ה"משל" בלבד. אך גם מי שלא השתחרר לגמרי מן היצרים הקטנוניים, המכופפים את קומתו הרוחנית, חש לעתים, בזמנים מיוחדים, תחושת חרות משעבוד היצר, ונפקחות עיני הדעת להבחין בכח האלקי הקדוש הממלא את הבריאה כולה, בחינת "כח הפועל בנפעל".

וכיון שמייוחד הוא חג הפסח "זמן חרותנו" לגאולת הנפשות מכל השעבודים, ("בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"), נפתח פיהם של בני ישראל להודות ולהלל לה' באותו שיר קודש הקדשים, שמתנגן ועולה מכל השירים שבעולם.

דברים אלה אינם נשגבים מן המציאות ואינם צריכים ראיות, הם הם המציאות בכבודה ובעצמה. אמנם אין בידינו מיסורי הרשעים, אבל העין מבחינה בהם גם בעד חלונו של אוטו חולף ברחובו של כרך גדול: המון עם רבוץ על כסאות בית קפה, בוהה ניכחו, שם כרסו לאלהיו ובטנו לאידיאולוגיה של חיים, מחפש קב של אושר בברירה מן הבית אל שאון הרחוב, מבקש להבלע עד שכחה עצמית בתוך כל שאר הבורחים מפני עצמם ונמלטים מביתם. גם עמוד אחד מעמודיו של עיתון יומי הוא סיפור מאלף ועצוב על חיי ניוון ושקיעה של עוברי עבירה: מכורים לסמים עד אובדן עשתונות ועד שיתוק פעילות המוח אשר בקדקדם: מבקשים לממן את חייהם ההוללים בכסף, שאינם מוכנים לעבוד למענו וחיים במשחק מחבואים מפחיד ומורט עצבים עם בלשים ועם שוטרים, בנים בזים לאבותיהם, שמדברים גבוהה גבוהה על "ערכי תרבות ומוסר", אבל במעשיהם סותרים את כל תורתיהם הנאורות. משפחות מסוכסכות מתפרקות, ובביתו הפרטי חש אדם עוינות ושנאה. למותר לומר, כי את אובדן העולם הזה שלהם רואים אנו בפועל ואובדן עולם הבא שצפוי להם: אף לא נדע להעריכו כלל וכלל. לו ידענו, לו רק ידענו את גודל האושר שמנחילה לנו מצווה ברגע עשיתה ממש, הן היינו רודפים מצוות ומחפשים אותן כאשר יחפש אדם אמצעים למחיתו. וכך פרש רבי ישראל סלנטר את המשנה: "הווי רץ למצווה ובורח מן העבירה": מלשון שנקט התנא "הוי רץ למצווה" משתמע, שאם לא ירוץ, לא ישיג אותה, מכיוון שעוד מישהו, בעל מגמה הפוכה לחלוטין, רץ אף הוא אחרי המצווה ומבקש לחטוף אותה ממנו... ומלשון "ובורח מן העבירה" משתמע כמו כן, שאם לא יברח, יפול שדוד, כי העבירה רודפת אחריו...

בודאי, קשה ההתמודדות עם "המבקש לחטוף את המצוות". החוטף הזה: אלף דמויות לו. יש שהוא מחופש לשרב כבד, יש שהוא מחופש לקרה קשה, יש שהוא מטיל עיפות בגופנו, יש שהוא מזמין לנו עיסוקים דחופים יותר מקיום מצווה, אבל דוקא "העושה את המצווה בצער ובעמל, על ידי זה נעשית יקרה לו מאד, ודבק ומתקשר יותר אל המצווה, ומתרבה קנינו במעלתה... כי כל עמל מרבה את הזיקה של האדם לדבר שעמל בו. זהו באור אמרם רז"ל: לפום צערא אגרא (אבות סוף פ"ה). השכר גדל לפי מה שגדל צער ועמל המצווה, כי הרי שכר מצווה הוא השפע הרוחני המיוחד של כל מצווה ומצווה שזוכה בו האדם על ידי עשיתה. כך באר הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל את מאמר רז"ל "שכר מצווה מצווה"... שהמצווה עצמה היא השכר. אם כן הגדלת הדבקות במצווה ורובי הקנין בה על ידי הצער והעמל הוא הוא ריבוי השכר" (מכתב מאליהו).

וכי מה מקורו של הצער בקיום מצווה?! מדוע קשה לו לאדם לתת צדקה בעין יפה, לפתוח ביתו להכנסת אורחים, או להקדיש מזמנו לביקור חולים, למשל? בתמציתיות נפלאה בטאו זאת חסידים: "אנכי עומד בין ה' וביניכם" - אנוכיותו של אדם חוצצת בין אדם ובין קונו, ובכל זאת נאמר "העושה מצווה אחת: קונה לו פרקליט אחד". פרש רבי משה יחיאל מאו"רוב: "העושה מצווה אחת" - לאו דווקא העושה מצווה כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה, אפילו עושה מצווה מכל מקום: קונה לו פרקליט אחד. דבר זה למדנו מיסודו של הרבי ר' זושא מאניפולי. במסכת חולין שנינו: "ישראל קדושים הם, יש רוצה (לתת צדקה) ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה". הקשו בעליהתוספות: אם אינו רוצה, למה

משנת השבת

הלכות והליכות

הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א

המשך מהעלון ההקודם - פרק ו
תפילות ליל שבת

אמירת ויכולו - עדות להקב"ה

י. לאחר התפילה בלחש, חוזרים ואומרים (לו) כל הציבור יחדיו "ויכולו" בקול, ויש לעמוד באמירה זו, כי בה אנו מעידים להקב"ה על מעשה בראשית, ועדות צריכה להיאמר במעומד (לז).

יא. לכתחילה יש לומר "ויכולו" עם כל הציבור, להראות שכל הציבור מעיד להקב"ה על מעשה בראשית, ואם אינו יכול לאומרה בציבור ישתדל לאומרה עם עוד אדם, כדי שיהיו כשני עדים המעידים על הדבר (לח).

אמירת ויכולו ביחיד

יב. המתפלל ביחידות, או שהתפלל בציבור, וסיים תפילת לחש אחרי שהציבור אמרו "ויכולו", ואין באפשרותו לחזור ולומר ויכולו עם אדם נוסף, נחלקו הפוסקים אם רשאי לאומרו ביחיד (לט), ולכן ראוי שיאמרה ביחיד, אך לא יכוון בה לשם עדות אלא כאדם הקורא בתורה (מ).

ברכת מעין שבע

יג. אחר אמירת "ויכולו" אומר החזן "ברכת מעין שבע", "ברוך אתה ד"..." "מגן אבות" עד "מקדש השבת". ברכה זו מתחילה כתפילת העמידה בהזכרת האבות ומסתיימת בברכת "מקדש השבת" (מא). הברכה נקראת "מעין שבע", משום שיש בה הזכרת שבע הברכות שבתפילה בלחש (- "מגן אבות", "מחיה מתים", "האֵל הקדוש" - כנגד ג' ראשונות, "המניח לעמו" - כנגד "רצה במנוחתנו", "לפניו נעבוד", "ונודה לשמו", "אדון השלום" - כנגד ג' אחרונות).

מנהג רוב המקומות הוא שהציבור אומר מ"מגן אבות" עד "זכר למעשה בראשית", ואחר כך אומר החזן בקול רם מ"מגן אבות" וממשיך עד סוף הברכה (מב).

יד. טעם המנהג לומר "ברכת מעין שבע" הוא משום שבעבר בתי הכנסת היו רחוקים מהישוב והיתה סכנה ללכת לבד בלילה מבית הכנסת לעיר, וכדי שהמאריכים בתפילתם לא יסתכנו, התקינו לומר את ברכת "מעין שבע", כדי שבינתיים יסיימו המאריכים את תפילתם (מג).

יום טוב שחל בשבת

טו. גם ביום טוב שחל להיות בשבת אומרים ברכת מעין שבע, אולם בליל פסח שחל להיות בשבת אין אומרים בו ברכת מעין שבע (אף שאומרים ויכולו), משום שהטעם לאמירתה בשבת הוא מפני המזיקים, ומאחר וליל הפסח הוא משומר מן המזיקים, אין צריך לאומרו (מד). (ויש שנהגו לאומרה (מה)).

המשך בעלון הבא

את המקורות והערות להלכות והליכות שבת, אפשר לעיין בספר "משנת השבת" מאת הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א.

נקרא קדוש? ותרצוה: בכל זאת נקרא קדוש, שמזמן את חברו לאכול אצלו מפני הבושה. שאל הרבי ר' זושא: כיצד זה נקרא "קדוש" בזמן שלא עשה מלבו רק מפני הבושה? והשיב: מצוות צריכות כוונה... מכל מצווה נברא מלאך. בכל מלאך יש בחינת גוף ובחינת נשמה רוחניים. אדם שאינו רוצה ועושה, כיוון שהמעשה עצמו טוב הוא, נברא מזה גוף המלאך, רק גוף ולא נשמה, כיוון שהחסיר הכוונה. לעומתו מי שרוצה ואין לו, מחשבתו הטובה מולידה נשמת מלאך, נשמה ללא גוף, ומכיוון שכללות ישראל חשובים כאיש אחד, מתחברת הנשמה ללא גוף עם העשייה ללא כוונה, ונמצא שפיר נקראין כולם כאחד "ישראל קדושים". לפיכך התנא אומר, שהעושה מצווה קונה לו פרקליט מכל מקום, אפילו עושה מצווה ערטילאית שלא שכוונה, כי גוף המלאך שנברא מכוחו יתחבר עם נשמה של מלאך שהוליד מי שהשתוקק לעשות מצווה ולא עלתה בידו.

הלואי נזכה לעשות לנו פרקליטים רבים לפני בית דין של מעלה.

אמרות

לפרשת השבוע

בְּקִרְבָּתְךָ לְפָנַי-ה' (טו, א)

מאחר שסברו, כי יכולים הם להתקרב אל ה' בזכות עצמם וללא סיוע ממשה ואהרון - "בקרבתכם לפני ה'" - לפיכך אירע להם מה שאירע.

(רבי מנחם מנדל מקוסוב)

וְרַחֵץ אֶת-בְּשׂוּרֵי בְּמִים וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹא אֶל-הַמִּצְחָה (טו, כו)
רק לאחר שהוא עצמו מתנהג כראוי - "ורחץ את בשרו במים" - רשאי הוא לבוא ולהוכיח אחרים - "ואחרי כן יבוא אל המצחנה".

(רבי חיים מאיר מוויז'ניץ)

לְפָנַי יִהְיֶה תִּטְהָרוּ (טו, ל)

כאשר יודע איש ישראל, שהוא עומד - "לפני ה'" - והכל הוא ממנו ית' ולא חלילה "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אזי מובטחת טהרתו - "תטהרו".

(רבי שמואל צבי מאלכסנדר)

כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם... וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ-כְּנָעַן... לֹא תַעֲשׂוּ (יח, א)

אין הכוונה למעשים מגונים ואסורים, שעליהם הוזהרו ישראל להלן. הכוונה היא להנהגות המותרות, ובהן יהיו זהירים שלא לחקות את המצרים ואת הכנענים, היינו: לא יאכלו כגוי, לא ישתו כגוי ולא יתנהגו כגוי. ולצרכים ההכרחיים לא יעשו דברים אלה לשם תאוה, אלא אך ורק לרצונו יתברך.

(רבי יהודה אריה לייב מגור)